

Rozwój paleotektoniczny niecki miechowskiej na tle basenu jurajskiego bruzdy śródpolskiej

Zbigniew Złonkiewicz

Państwowy Instytut Geologiczny, Oddział Świętokrzyski

Wnioski wynikające z badań prowadzonych przez różnych autorów w regionie świętokrzyskim potwierdzają konieczność poszukiwania alternatywnych interpretacji w stosunku do koncepcji lokalizującej oś subsydencji basenu jurajskiego bruzdy śródpolskiej na obszarze dzisiejszych wychodni paleozoiku. Zdaniem autora paleogeografia, zasięg formacji, rozkład facji i zachowane miąższości są ściśle uzależnione od tektoniki synsedymentacyjnej i odzwierciedlają zróżnicowanie subsydencji. Analogia ze strukturami uzyskanymi w warunkach doświadczalnych, pozwala interpretować basen niecki miechowskiej jako obszar modelowany przez ekstensję. Jego krawędziami były dyslokacje lineamentu Rzeszów-Poznań i strefy Kraków-Lubliniec. Wzdłuż nich w rowach tektonicznych powstały bruzdy o większej subsydencji. Centralną część niecki zajmował odnowiony górnopermski stabilny blok Włoszczowej-Jaronowie. Od północy i północnego wschodu przylegały złożone stabilne bloki: blok świętokrzyski i antyklinorium dolnego Sanu.

W rozwoju paleotektonicznym niecki miechowskiej widoczne są etapy o różnym natężeniu i kierunku paleostresu względem krawędzi kratonu wschodnioeuropejskiego: **hetang-bajos** – odprężenia post-starokimeryjskie i prawoprzesuwca ekstensja skośna (WSW-ENE lub W-E); **baton** – prawoprzesuwca ekstensja

skośna (WSW-ENE), stopniowo przechodząca w ekstensję prostopadłą (SW-NE); **kelowej-najniższy kimeryd** – intensywna ekstensja prostopadła (SW-NE), w górnym oksfordzie ekstensja skośna (SSW-NNE lub S – N); **dolny kimeryd** – ruchy tektoniczno-eustatyczne i okresowy zanik ekstensji; **wyższy kimeryd-berias** – ekstensja prostopadła (SW-NE).

Przebieg dyslokacji i kształt bloków wskazuje na odnowienie struktur podłoża waryscyjsko-kaledońskiego w strefie szwu transeuropejskiego (TESZ), między krawędzią kratonu wschodnioeuropejskiego i elewowanymi masywami waryscyjskimi, wywołane ekstensją i aktywnością tektoniczną ryftów północnego Atlantyku oraz północnego obrzeżenia Tetydy. W porównaniu z dwiema strefami bruzd przylegających od SW i NE, blok świętokrzyski i antyklinorium dolnego Sanu podlegały w jurze mniejszej subsydencji, wraz z blokiem Gorzowa, garbem wielkopolskim i blokiem Piotrkowa, stanowiąc elementy bardziej stabilne. Na odcinku centralnej i południowo-wschodniej Polski oś subsydencji SW ramienia bruzdy śródpolskiej przebiegała w rowie związanym z lineamentem Rzeszów-Poznań. Oś subsydencji w ramieniu biegnącym po NE stronie bloku świętokrzyskiego znajdowała się prawdopodobnie w reaktywowanym górnopermskim rowie Odrzywół-Ćmielów. Blok Włoszczowej-Jaronowie, podobnie jak elewacja w rejonie Bilgoraja, w jurze środkowej i górnej stanowił barierę rozdzielającą NW i SE odcinki bruzdy śródpolskiej.